

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію *Радиш Олени Юліанівни* «**Проектування розвитку загальноосвітнього навчального закладу в ринкових умовах**», що представлена на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06 – теорія і методика управління освітою

Актуальність теми дисертації.

Розвиток сучасного суспільства постійно прискорюється. Глобальні інтеграційні процеси, розвиток науки і технологій зумовлюють бурхливий розвиток всіх сфер життя людини. Глобальні цивілізаційні виклики ставлять складні задачі перед майбутнім поколінням – знайти своє місце у житті, постійно розвиватись та вдосконалюватись. Такі швидкі зміни вимагають від освіти вирішення складних завдань. Життя змінюється настільки швидко, що ми зараз вимушені вчити дітей жити у світі, в якому вони ніколи жити не будуть. Тому що впровадження інновацій та новітніх технологій, які докорінно змінюють наше життя, відбувається настільки швидко, що такі зміни відбуваються декілька разів впродовж життя одного покоління.

Рушійною силою таких змін є глобальна конкуренція, глобалізація всього життя, розвиток інформаційного простору, розвиток світового ринку, коли ринкові відносини пронизують всі сфери життя. При цьому ми розуміємо не тільки фінансовий аспект, але і конкуренцію ідей, філософії, духовності, рівня життя тощо. І за всіма змінами стоїть людина, яка повинна бути конкурентоздатною, високоосвіченою, духовною, самодостатньою, творчо проектувати своє життя.

Оцінка діяльності навчальних закладів все ще базується на критеріях, які поступово відстають від життя – академічна успішність, кількість золотих та срібних медалей, відсоток випускників, що вступають до вищих навчальних закладів тощо. І ми дивуємось, чому вчорашні трієчники себе реалізували, стали бізнесменами, політиками, митцями, артистами тощо, а деякі вчорашні медалісти так і не знайшли своє місце у суспільстві. Насправді необхідно оцінювати по тому яким чином діти реалізували себе у житті, досягли успіху, самореалізувались,

стали достатніми та щасливими, тобто створили своє життя, правильно побудували свій життєвий шлях.

На всі ці виклики освіта, як система, що формує людський капітал, повинна дати відповіді. Тому вдосконалення діяльності загальноосвітніх навчальних закладів з урахуванням сучасних конкурентних реалій, розвитку ринкових відносин, підвищенню вимог до майбутнього покоління безперечно є актуальним. Управлінський аспект цього вдосконалення відіграє ключову роль, як механізм, який визначає стратегію і тактику розвитку загальноосвітнього навчального закладу.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У дисертаційній роботі Радиш Олени Юліанівни чітко та логічно вибудовано науковий апарат дослідження, аргументовано сформульована мета і завдання, визначені об'єкти і предмет дослідження. Всі основні наукові положення і висновки, що виносяться на захист є достатньо обґрунтованими, що забезпечується коректністю постановки наукових задач, адекватним вибором відповідних методів дослідження, коректним застосуванням і реалізацією відповідних методів опитування, анкетування, тестування, бесіди, контент-аналізу, методу експертної оцінки (метод Дельфі) тощо. Достовірність отриманих результатів впливає з несуперечливості даних досліджень відповідно даним отриманих іншими дослідниками, підтверджено експериментальними результатами, апробацією на наукових конференціях і семінарах, а також успішним використанням результатів при розв'язанні практичних задач, що підтверджується відповідними довідками про впровадження.

Наукова новизна одержаних результатів.

До найголовніших нових наукових результатів, отриманих дисертантом особисто, можна віднести:

– *уперше* розроблено, теоретично обґрунтовано модель проектування розвитку загальноосвітнього навчального закладу в ринкових умовах на засадах програмно-цільового підходу. До переваг цієї моделі необхідно віднести детальну

проробленість на всіх етапах, широке застосування математичного апарату, чітке бачення мети, орієнтованої на життєтворчість учасників НВП.

– *уточнено* визначення понять «розвиток загальноосвітнього навчального закладу в ринкових умовах», «проектування розвитку загальноосвітнього навчального закладу в ринкових умовах», «конкурентоспроможний загальноосвітній навчальний заклад», «технологія формування життєтворчості особистості», «програмно-цільове проектування розвитку загальноосвітнього навчального закладу», «технологія проектування розвитку загальноосвітнього навчального закладу в ринкових умовах»;

– *удосконалено* зміст технології розвитку життєтворчої особистості як основи конкурентоспроможності загальноосвітнього навчального закладу в ринкових умовах; Акцентуючи увагу на розвитку життєтворчості автор апріорі перш за все орієнтується на досягнення учасниками НВП успіху у житті, що змінює парадигму оцінки діяльності загальноосвітнього навчального закладу.

Практичне значення отриманих результатів.

Практична цінність отриманих в роботі результатів полягає в наступному:

– розроблено й запроваджено спецкурс «Проектування розвитку загальноосвітнього навчального закладу в ринкових умовах»;

– розроблено методичні рекомендації щодо використання моделі проектування розвитком загальноосвітнього навчального закладу в ринкових умовах та створення відповідного навчально-методичного комплексу;

– результати досліджень впроваджено в управлінську діяльність керівників 11 навчальних закладів України та у змісті післядипломної педагогічної освіти;

– ефективно впроваджено педагогічну програму «Школа життєтворчості», яка на практиці довела свою ефективність.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях.

Основні результати роботи доповідались та обговорювались на багатьох науково-практичних, науково-пошуковій конференціях, конгресі, семінарах,

круглих столах, що проводилися на різних рівнях. За темою дисертаційної роботи опубліковано 19 друкованих праць, у тому числі 6 статей у виданнях, що входять до переліку фахових видань та 2 публікація у закордонних виданнях, що відповідає існуючим вимогам до кандидатських дисертацій. Ці публікації достатньо повно відображають основні результати роботи та зміст дисертації.

Оцінка основного змісту дисертації та її структури.

Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою. Матеріали дисертації викладені в логічній послідовності на 255 сторінках тексту і відображають зміст і результати проведених досліджень. Дисертація містить зміст, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та 11 додатків.

Оформлення дисертації в цілому відповідає основним вимогам щодо оформлення дисертацій. Можна відзначити, що у ній в достатньому обсязі наведено графічні та ілюстративні матеріали, що дозволяє в повному обсязі сприймати текст дисертації. В додатках є документи, які підтверджують достовірність отриманих результатів, наведені розгорнуті дані моніторингу та матеріали, що додатково розкривають практичне значення наукових розробок здобувача.

У *першому розділі* детально розглянуто теоретичні та сутнісні аспекти проектування розвитку загальноосвітнього навчального закладу в ринкових умовах. Проаналізовано умови та критерії конкурентоспроможності загальноосвітнього закладу. Наголошується на застосуванні принципів партисипативного управління, розкрито його сутність, що включає в процес управління інших учасників навчально-виховного процесу, зокрема вчителів. Доведено, що розвиток життєтворчої особистості, підвищення рівня конкурентоспроможності учнів є основою конкурентоздатності загальноосвітнього закладу в ринкових умовах. Таким чином поєднується конкурентоспроможність вихованців з конкурентоспроможністю закладу. Розроблено принципи програмно-цільового проектування розвитку загальноосвітнього навчального закладу в ринкових умовах. Наведено практичні результати застосування програми «Школа Життєтворчості» в Рожнівському НВК.

У *другому розділі* описано модель проектування розвитку загальноосвітнього навчального закладу в ринкових умовах. До переваг розробленої моделі необхідно віднести структурну підпорядкованість, визначення мети управління, проробленість складових моделі. Зворотній зв'язок в контурі управління забезпечується аналізом результатів моніторингових досліджень, рефлексивним аналізом, що дозволяє здійснювати цілеорієнтовані координаційні впливи на процес розвитку життєтворчості особистості учасників навчально-виховного процесу та загальноосвітнього навчального закладу. Відмітимо також врахування в моделі мотиваційної складової.

В процесі побудови моделі автор включає застосування сучасних технологій аналізу: PEST-аналіз та SWOT-аналіз. До окремих переваг розроблених складових моделі необхідно віднести застосування кваліметричних субмоделей, які базуються на використанні низки математичних методів, в тому числі факторно-критеріального аналізу. Вимірювання показників та їх математичний аналіз дозволяє об'єктивно оцінювати результати управлінської діяльності.

У *третьому розділі* описано експериментальну перевірку функціонування моделі проектування розвитку загальноосвітнього навчального закладу в ринкових умовах. Наведені результати експерименту, який проводився в одинадцяти навчальних закладах, переконливо свідчать про позитивну динаміку показників життєтворчості особистості учасників навчально-виховного процесу. Наведена динаміка змін показників за 2012-2015 роки. Результатом впровадження стало розробка методичних рекомендацій керівникам загальноосвітніх навчальних закладів щодо впровадження моделі проектування розвитку загальноосвітнього навчального закладу в ринкових умовах, що є відповідним практичним результатом дисертаційної роботи та дає змогу безпосередньо застосовувати результати роботи на практиці.

Відповідність дисертації та автореферату встановленим вимогам.

За своєю структурою, об'ємом і оформленням дисертація та автореферат повністю відповідають вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. Автореферат за змістом відповідає основним положенням, що викладені в дисертації, та не містить інформації, яка не відображена в самій роботі.

Загальна оцінка роботи.

Дисертація та автореферат викладені з використанням існуючих нормативних термінів послідовно, коректно та мають завершену логічну структуру. Матеріали дисертації та автореферату дають підстави стверджувати, що поставлену автором мету досягнуто, сформульовані задачі вирішено, а висновки відображають основні результати роботи.

Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційну роботу О. Ю. Радиш зупинимось на деяких її недоліках та рекомендаціях:

1. У представленні побудованої моделі проектування розвитку ЗНЗ у ринкових умовах (рис 2.1, стор. 82) бажано було би зазначити які управлінські впливи застосовуються при організації зворотнього зв'язку в структурі управління навчальним закладом.
2. При описанні моделі проектування розвитку ЗНЗ у ринкових умовах бажано було би більш детально конкретизувати зв'язок параметрів оцінки навчально-виховного процесу з критеріями ринкової конкурентоздатності.
3. Враховуючи, що система освіти незалежної України досить стрімко переходить від радянської системи до загальносвітової та європейської, бажано було би дослідити вплив на оцінку конкурентоздатності ЗНЗ різниці між ціннісними орієнтаціями батьків, що виховувались в радянські часи та ціннісними орієнтаціями дітей, яки народились у незалежній Україні.
4. Опис досвіду з впровадження програми «Школа життєтворчості» в Рожнівському НВК може було б доцільно перенести з першого розділу у третій, як частину експериментальної роботи.

5. На стор. 106 дисертації автор при описі аналітичного блоку застосовує SWOT-аналіз як засіб оцінки внутрішнього середовища загальноосвітнього навчального закладу, але SWOT-аналіз передбачає також аналіз зовнішнього середовища.

Вказані зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи в цілому та її наукової і практичної цінності.

Висновок:

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих наукових праць О. Ю. Радиш дає підставу зробити наступний висновок. Дисертація Радиш Олени Юліанівни «Проектування розвитку загальноосвітнього навчального закладу в ринкових умовах» за актуальністю та науково-практичним змістом, обсягом і якістю оформлення, повнотою викладу її основних результатів у публікаціях відповідає діючим вимогам п.п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Кабінетом Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.06 – теорія та методика управління освітою.

Офіційний опонент,

Доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник
лауреат Державної премії УРСР в галузі науки і техніки,
лауреат Державної премії України в галузі освіти
директор Інституту обдарованої дитини
Національної академії педагогічних наук України

В. В. Камишин